

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת ראה

גיליון 7 -

- האם ניתן 'לחתך ילדים' ע"י ערוגה של ו' טפחים [בחנוני] 2751
- בברכה מעין ג', אומרים: ונאכל מפריה [של ירושלים] - הלא אין נוטעים עצים בירושלים? 2753
- מדוע פטרה התורה חוב בשביעית, הלא עיתים הלווה עשיר כפליים מן המלווה? 2757
- עשיר מבקש 'הלוואה מכובדת' כדי להרבות הון - האם נוהג בו איסור 'השמר לך פן וגו' 2758
- מדוע שמיטת קרקע בתחילת השמיטה - וכספים בסוף 2764
- 'חייב מיתת ב'ד' - שחזר בתשובה, או נעשה שוטה - האם ימיתוהו 2770
- רמב"ן, גם אשה יכולה למכור עצמה לעבד 2771
- מדוע לא עושים 'מצות סוכה' בפסח - הלא כבר בניסן הי' להם ענני כבוד? 2772
- מדוע נשים פטורות מ'מצות סוכה' - הלא אף הם היו באותו הנס? 2773
- כמה דינים - בענין 'שוחד' 2774
- כיצד מועיל תיקון ב'גזל ואינו יודע ממנו' - כשעושה בזה 'צרכי רבים' 2776

את הברכה אשר תשמעו, והקללה אם לא תשמעו (יא כח)
מדוע לא אמר את הקללה?

א. א"ק, אלא ש'את' בא לרבות [ר"ע, ושמעון העמסוני], ובברכה מקבלים 'בקשיש' [כל מיני מתנות נלוות], אך בקללה מקבל במדויק, 'ללא שום תוספת'.

ב. שו"ר אור החיים, שאכן 'את' [בברכה] בא לרבות 'השמיטה עצמה', שהוא 'שכר טוב' שאין למעלה ממנו.

וזה לשון ה'אור החיים' (יא כז): השמיטה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה נפש [כאומרו: שמעו ותחי נפשכם], והמרגיש ב'טעם התורה', תשיחנו נפשו: כי עליו לשלם גמול לנותן לו המתנה המופלאה הזאת, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה.

ונתת את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל (יא כט)

■ טעם שנבחרו 'ראובן' ו'זבולון' לעמוד על הר הקללה

הגרמ"ק, כל בני לאה ורחל עמדו על הר הברכה [גריזים], חוץ מראובן וזבולון, מדוע?

וי"ל שבדווקא עמד ראובן על הקללה [עיבל], כדי שנדע שנקי הוא מחטא 'שוכב עם אשת אביו', כדאמר בגמ' (שבת נה): אפשר ראובן חטא ועתידים בניו לעמוד על הר עיבל ולומר: 'ארור שוכב עם אשת אביו'.

וכן זבולון עמד בדווקא על הקללה, כדי שישמור את נפשו מאד' להחזיק ולתמוך ביד 'יששכר' [הלומד תורה], כדאמר בגמ' (סוטה פז): 'ארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת לעשותם', לומר: אפי' שמר את כל מצוות התורה, והי' יכול להחזיק לומדי תורה - ולא החזיק, הרי הוא בכלל ארור.

הלא המיה בעביר הירדן (יא ט)

בעל הטורים - שהוצרך לציין להם המקום, כי עד עתה היו עננים [בזכות אהרן], שהיו מנחים להם הדרך, וסופי תיבות א'ה'ר'ן.

וכל מבחר נדריכם (יב יא)

■ ספרי, 'מבחר נדרכם', לרבות הבכורות - והשאלה היא: מה שיין בבכור מבחר, מה שיוצא יוצא?

ספרי לרבות בכורות / והשאלה המתבקשת: האין שיין להביא בבכורות 'מבחר' מה שנולד זה מה שיש?

א. ומתוך הגרי"ש אלישיב, שיש בדין 'מבחר' עוד סעיף, והוא: שאין מביאים מומים קלים מסויימים [ראה רמב"ם בהמשך], וממעטים מומים אלו ממילת 'מבחר', ודבר זה שיין שפיר אף בבכור.

וכן כתב הרמב"ם (הל' אסורי מזהב פ"ב ה"ה): יש עוד ארבעה חוללים אחרים, שאם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבים אותה, לפי שאינה מן המובחר, והכתוב אמר: 'מבחר נדריכם'.

ב. וה'אמרי אמת' תיין: 'מבחר בבכור', שיש מצוה לפטם את הבכור, ולעשותו מובחר.

ולא תאכל הנפש עם הבשר (יב כג)

בשם הגר"א אומרים: שבזמן שאתה אוכל, אל תהי' להוט ובהול באכילתך ותשקיע בתאוה זו את ה'גוף והנפש', ואל תאבד את נפשך בהיותך שקוע כולך בתאוות אכילה.

רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר (יב כג)

ברש"י הביא: 'חזק לבלתי אכול הדם' איירי באיסור אכילת דם 'בפני עצמו', שהוא דבר מאוס [וממשיך רש"י להביא מדברי רבותינו [תנאים]: שדנו למה איצטרך קרא לאסור דבר מאוס].

והחלק השני: 'לא תאכל הנפש עם הבשר' איירי ב'אכילת אבר מן החי'.

א"ק, רצ"ב למה לא הסביר [החלק השני] כפשוטו: שלא תאכל בשר שיש בתוכו דם, ובזה נרוויח גם את הרישא: שהצריך הכתוב לאסור אכילת דם שהוא בתוך הבשר - וזה דבר שכלל אינו מאוס?

תשובה: דמהתורה, דם שלא פירש מהאבר - מותר.

שמור ושמעת (יב כח)

במבט ראשון נראה שזה ממש ענין 'נעשה ונשמע' [שהקדים נעשה לנשמע], אלא שרש"י הפך הדברים: רש"י, שמור, לשמוע - ושמעת, לעשות.

אחרי ה' אלו קיכם תלכו (יג ה)

שאל הח"ח את רבי אברהם מרדכי מגור, מילת 'אחרי' - לשון מופלג, [כפי שכתב רש"י בביאור 'אחרי דרך מבוא השמש'], והלא צריך אדם לשאוף להיות קרוב לקב"ה.

אגב א"ק, בפסוק: (בראשית יג יד): 'וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו', וצ"ב הואיל והיתה השכינה מעוכבת מלדבר עמו כל זמן שהוא אצל הרשע [כפרש"י], מדוע לא הי' הדיבור עמו מיד - אלא לזמן מופלג.

(בראשית כד סא): 'רבקה ... ותלכנה אחרי האיש', לומר שהלכו בהפלגה - משום צניעות.

כי יסיתך אחיך (יג ז)

■ מדוע דווקא 'מסית' לע"ז נהרג - ולא מסית לשאר עבירות חמורות א"ק, צ"ב מדוע דווקא מסית לע"ז נהרג - ולא מסית לשאר עבירות [לכה"פ בעבירות חמורות שחייבים עליהם מיתת ב"ד]?

ונראה, שרק ב'יצר ע"ז' * קיים 'יצר נוסף' - שמלבד הרצון 'לעבוד ע"ז' קיימת 'תשוקה נוספת' להסית ולפתות אחרים שיבואו גם הם לעבוד, משא"כ בעריות כל אחד חוטא לנפשו, ואין לו ענין לצרף אחרים.

* בזמן שהי' בתוקפו - לפני שביטלוהו אנשי כנה"ג.

וראה עוד עה"פ (דברים כה יא): 'בקנאו את קנאתי בתוכם', ענין דומה: מדוע דין 'קנאים פוגעים' נאמר רק ב'בועל ארמית' 2426.

◀ כי הרג תהרגנו (יג ו)

■ מתי מלמדים זכות אחר גמר דין - גם על מסית?
רש"י, אם יצא [המסית] מבית דין חייב - אין מחזירין אותו לזכותו.

א"ק, דווקא אם הזכות היא 'דבר צדדי' - אבל אם הזכות היא שלא היו דברים מעולם, ודאי מחזירים אותו, שהרי איננו מסית [נפשוט].

◀ ודרשת וחקרת היטב (יג טו)

מכאן למדו ד' חקירות, באיזה שעה יום שבוע חודש, כי ע"י זה יוכלו להזימם.

א"ק, רצ"ב, דבשלמא העדים יכולים לצמצם עדותם, וכאשר רואים עובד ע"ז, הולכים ללוח שנה, ורושמים לעצמם באיזה יום הי' דבר זה, ובזאת יבואו אל הב"ד כדת.

אך המזימים, הרי אינם רושמים לעצמם, כל יום 'רשמים', היום בבוקר פגשתי את פלוני, היום אחה"צ פגשתי את אלמוני, וא"כ הא"י יוכלו העדים לדעת ולזכור מתי ראו את העדים המעידים במקום אחר, באופן שלא יתכן מה שמעידים!?

◀ הכה תכה את יושבי העיר היא לפי חרב (יג טז)

■ רמב"ם: גם ילדים קטנים - נהרגים בעיר הנדחת

הרמב"ם (ע"ז פ"ד ה"ו) חידש דין בעיר הנדחת, שנשים וטף אוכדים, ודבר זה אין לו זכר בגמ', וגם הוא דבר תמוה ביותר! ובהגהות ר"מ 'שבתי פרנקל' מחק נשים, וחשבתי [א"ק] אולי צריך למחוק גם טף [שהוא ט"ס].

שוב הראוני ספר האגרות שיצא 5 שנים לפני פטירתו של הרמב"ם, כתב ר' מאיר הלוי איגרת השגות על הר"מ, ובין השאר משיג על הלכה זו, והוא תמה שבש"ס, כשמזכירה [הגמ'] חומרא זו של עיר הנדחת ש'ממונם אבד', לא מביאה גם חומרא זו.

לא מצאנו מה השיב לו הר"מ, אך חכמי לונל הביאו לו ספרי, ותוספתא [כמקור לר"מ]

בספרי נאמר: 'את יושבי העיר ההיא' - אין מקיימים הטפלים [הורגים הקטנים!], אבא חנן אומר: 'לא יומתו אבות על בנים' בעיר הנדחת הכתוב מדבר, [הרי שהוא מחלוקת תנאים].

ועוד הביאו לו תוספתא (סנהדרין פ"ד ה"ג): רבי אליעזר אומר - נהרגין / ר"ע אין נהרגים שנאמר: 'ונתן לך רחמים' [נפסק הר"מ כרבי אליעזר] / ומ"מ צ"ב דהלכה כר"ע מחבירו, וראה ב'מצפה שמואל' (שם).

א"ק, ומ"מ צ"ב מ"ט דקרא [ש'הורגים יונקי שדים שלא חטאו']?

שוב הראני המג"ש: גר"א (י"ד ש"מ סק"ג): שאין הורגים אלא גדולים קצת, ב. שעבדו ע"ז בעצמן, אבל קטנים ש'אינם יודעים בין ימינם לשמאלם, אינם נהרגים [אפי' לרבי אליעזר]. אבל אכתי צ"ב נשים* 'באיזה אופן מדובר', אם עבדו בעצמם, ודאי נהרגין [ובזה לא מיירי הר"מ], אלא שלא עבדו, מ"ט נהרגין? וצ"ע.

* אם 'נשים' נמחק, תינח, אלא שבלקוטי הר"מ [חומש המאור עמ' רסא], הביא: 'מכין כל נפש אדם אשר בה טף ונשים', ושם בעמ' רס ברמב"ן איתא שממיתים הנשים הנגדרות אחר האנשים, ואם כונתו 'נגדרות' שאף הם עבדו ע"ז - תינח, אבל אם הכוונה, 'נגדרות' שהם טפלות לגברים - קשה.

◀ ואת כל שללה תקבוצ' (יג יז)

'אילת' שואל על הלשון 'שלל', וכי יש כאן כיבוש?

א"ק, ולכאורה ל' שלל נופל על 'קבוצ' נפרדים, והדרך הוא של אנשי המלחמה לאסוף למקום אחד את הרכוש, ולכן קרוי 'ביות הכיבוש' בשם 'שלל'. ובגמ' (ביצה ז) הביאו: 'שלל של ביצים', והוא המחרוזת הנמצאת בבטן התרנגולת.

☆

כתב הר"מ (ע"ז ד ח): 'עיר הנדחת שהוזמו עדיה כל המחזיק בנכסיה זכה, [ומותר ליהנות בו שהרי הוזמן], ולמה זכה בה - שכל אחד ואחד כבר הפקיר ממונו משעה שנגמר דינו' [ע"כ].

א"ק, וצ"ב הלא אמרנו (ברכות י): 'אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים [יתיאש], וכ"ש הכא מאחר שהוזמו העדים, נמצא שלא היו דברים מעולם,

ובוודאי קיוו אנשי העיר [שלא עבדו ע"ז, אלא העידו עליהם בשקר], שיהא להם 'נס והמלטה'?

וי"ל דהיינו לגבי הצלת הגוף, אבל לגבי ממון אדם מתיאש בקל, וצ"ע האם שייך פליגין ביאוש כה"ג.

◀ והיתה תל עולם לא תבנה עוד (יג יז)

בגמ' (סנהדרין עא), מובא פלוגתא: האם למעשה היתה 'עיר הנדחת' בישראל.

א"ק, ולצד שהיה עיר הנדחת, צ"ב א"כ כל מקום בארץ ישראל שנחפז לבנות בו עיר - יש לו להאסר מדין 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי'?

תשובה: במקום ש'אין האיסור ניכר' - לא אומרים 'קבוע', (ב"מ ו: תוס' ד"ה קפץ).

■ מקומה של עיר הנדחת - משפיע לרעה

בטעם הדבר שיש להשאיר המקום שומם, צ"ל דאחר שעבדו בה רוב אנשי העיר ע"ז - מכאן ואילך 'אור המקום פגום', ומי שיגור שם מגרה בעצמו היצר.

וא"ת מי איכא כה"ג, שנשאר במקום רושם?

ת"ש דמפורסם שהחזו"א הלך באחד משבילי בני ברק, ואמר למלווה אותו: כאן במקום הזה עמדו שנים ועסקו בדברי תורה לפני זמן מה, ועדיין יש כאן רושם.

◀ ונתן לך רחמים והרבך (יג יח)

מסביר ה'אור החיים' שההריגה מולידה 'אכזריות' בלב ההורגים, וכאן אומר הפסוק: שהמצוה תגן עליך - לבל יולד לך טבע אכזר.

והטעם שהוצרך הכתוב כאן יותר משאר חייבי מיתות ב"ד?

לפי שבשאר 'חייבי מיתות' כתיב 'יומת המת' [חי הוא! ואמאי קרי לי' מת, אלא] רשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות יח), ונמצא שאין כאן הריגה.

אבל כאן שהורגים גם 'שאנים חייבים מיתה' [כדהבאנו לעיל שהורגים גם טף (רמב"ם 2743)], לכך הוצרכו לברכה 'ונתן לך רחמים'.

◀ בנים אתם לה' לא תתגודדו (יד א)

■ במעשה אחד - חייב מלין לאווים

כאן חד בעל 'חשוקי חמד': האיך במעשה אחד יתחייב אדם מלין לאווים?

תשובה: כששרט על הרוגי השואה, דהדין הוא, ששרט שריטה אחת - על ה' מתים, חייב ה'.

א"ק, אמנם הרעיון נכון [במקרה אחר], אך למעשה נראה לי [ב'הרוגי השואה'] שכיון שאינו מכיר את המתים, אין כאן דין של שריטה על ה' מתים.

◀ ואת החזיר טמא הוא לכם (יד ח)

■ החזיר יהא מותר בעתיד באכילה

א. יש מדרש שעתידי הקב"ה להחזירו לנו ויהא החזיר מותר באכילה [מקור המדרש לא נמצא, אך הביאו הריטב"א קידושין מט, רבינו בחיי פ' שמיני בשם נוסחא במדרש נתחומא, והאור החיים בפ' שמיני].

ב. ידוע החקירה: האם הסימנים הם 'סיבה' או 'סימן'*, והנה אם הסימנים הם 'סיבה' - שייך שיותר החזיר לעתיד לבוא, אך אם הם 'סימן' הלא התורה לא תשונה, וכיצד יותר החזיר?

תשובה: כתב ה'אור החיים', שבאיסור החזיר, כתבה תורה 'והוא' גרה לא יגר, ומילת 'והוא' מיותרת, לומר: שרק בזמן שאינו מעלה גרה אסור.

* 'סיבה' - 'סימני הטהרה' הם אלו המביאים 'מעלה רוחנית' המאפשרים אכילת הבהמה. 'סימן' - בעלי החיים [הטמאים] מצד 'עצם בריאתם' נבראו בגריעות [בלא קשר לסימנים שיש בהם], ונתן בהם הבורא סימן ע"י ביטול אחד מסימני הטהרה.

וראה עוד בענין סימנים סיבה או סימן לעיל עה"פ (יא ט): 'כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת' 1719.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM